

Een portret van Max Liebermann (1847-1935)

Jeanet van den Born

Student Wackersacademie Amsterdam

2021

Inhoud

Motivatie	2
Inleiding	3
1 Max Liebermann en zijn liefde voor Nederland	3
2 Van realistische stijl naar impressionistische stijl	7
3 Van 1914 tot aan zijn dood	10
Literatuur/bronnen	11

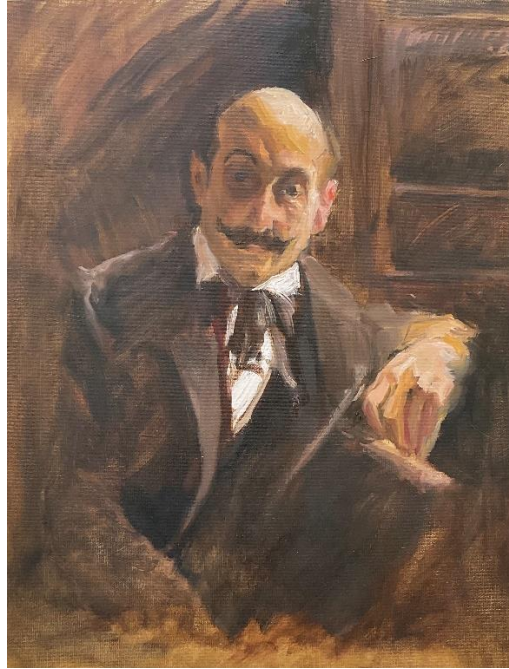
MAX LIEBERMANN (1847-1935)

Motivatie

Mijn eerste kennismaking met Max Liebermann was tijdens een schilderles afgelopen jaar. We kregen de opdracht een portret van hem te kopiëren dat geschilderd was door Anders Zorn in 1891. Het was een vlot geschilderd portret van een mooi karakteristiek hoofd.

Max Liebermann, Anders Zorn, 1891

Kopie naar Anders Zorn

Kort daarna ontdekte ik dat er in Noordwijk een 'Max Liebermann wandelroute' bestaat. Langs deze wandelroute zijn op verschillende plekken panelen met afbeeldingen van schilderijen van Liebermann geplaatst. De panelen laten prachtige strandtaferelen en duinlandschappen zien die hij op die locaties geschilderd heeft. Ik kom al vanaf mijn 12^e jaar in Noordwijk en het is mijn favoriete badplaats. Blijkbaar was Noordwijk voor deze kunstenaar ook een geliefde plaats om te schilderen.

Ik realiseerde mij dat ik weinig over Max Liebermann wist en het leek me interessant om me in hem te verdiepen.

Inleiding

Max Liebermann wordt gezien als de belangrijkste impressionistische schilder van Duitsland. Ook voor Nederland is hij interessant, want hij heeft hier veel van zijn werken gemaakt. Ruim 42 jaar lang (van 1871 tot en met 1913) verbleef Liebermann enkele maanden per jaar in Nederland. Hij vond inspiratie aan de Noordzeekust, op het platteland (Laren, Dongen) en in Amsterdam (Artis, Joodse buurt, Oudemannenhuis, weeshuis) en heeft hier veel kunstenaarsvrienden gemaakt. In zijn werk is een overgang van realisme naar impressionisme zichtbaar. Over zijn kunstenaarsleven, zijn schilderstijl en een aantal van zijn werken wordt hieronder een korte omschrijving gegeven.

1 Max Liebermann en zijn liefde voor Nederland

De kunstenaar Max Liebermann werd in 1847 geboren in Berlijn als zoon van een welgestelde textielhandelaar. Liebermann koos al op jonge leeftijd voor het kunstenaarschap. Vanaf zijn zestiende volgde hij al tekenlessen bij Carl Steffek en in 1868 volgde hij de Kunstschule in Weimar.

Na zijn opleiding ondernam Liebermann in de jaren 70 veel studiereizen. Hij bracht een eerste bezoek aan Nederland in 1871. Het jaar daarop ging hij naar Parijs en kwam in aanraking met de Franse realistische kunstenaars Corot, Millet en Manet. In het Louvre bestudeerde hij de Hollandse meesters. In de zomers van 1874 en 1875 sloot hij zich aan bij de school van Barbizon en ging hij zich met 'en plein air' schilderen bezighouden. Het arme plattelandsleven en deze zo realistisch mogelijk weergegeven, sprak hem zeer aan. In Nederland vond hij veel inspiratie voor zijn werk en hij bleef tot 1914 enkele maanden per jaar Nederland bezoeken.

Waar kwam die fascinatie voor Nederland vandaan? Allereerst had Liebermann een grote bewondering voor de Nederlandse schilderkunst uit de 17e eeuw. Dit kwam mede door zijn leraar Carl Steffek, die zeer geïnteresseerd was in de barokke schilderkunst en de anti academische 'à la prima'-schildertechniek. Vooral Frans Hals was Liebermann zijn grote voorbeeld. In Holland ging hij het werk van Frans Hals bestuderen en kopiëren.

Max Liebermann, Zigeunermeisje naar Frans Hals, 1873-1874

In brieven aan vrienden en familieleden heeft Liebermann onder woorden proberen te brengen wat hem nog meer naar Holland trok. Nederland maakte indruk op Liebermann vanwege de klassenloze,

liberale en tolerante samenleving, inclusief de integratie van minderheidsgroepen, waaronder met name Joden. Hij voelde zich er meteen thuis. Het werd voor hem zijn tweede vaderland.

Verder vond Liebermann zijn schildermotieven in Nederland. Het afbeelden van de eenvoudige of werkende mensen waren zijn onderwerp, net als in die tijd Jean-Francois Millet, Gustav Courbet en Jozef Israëls. Nederland deed hem denken aan vroeger; een plek waar de tijd heeft stilgestaan. Motieven als oude mannen in een oudemannenhuis, weesmeisjes, kantwerkers en vissers spraken hem zeer aan. Hij maakte tekeningen of olieverfstudies, vaak midden tussen zijn modellen, om ze vervolgens in de herfst- en wintermaanden uit te werken in zijn atelier in Berlijn.

Max Liebermann in zijn atelier in Berlijn – Op de achtergrond het schilderij Naar school in Laren, 1898

Max Liebermann, Studie voor de 'Pauze in het Amsterdamse weeshuis' (gezicht op de binnenplaats), 1876

Max Liebermann, Oudemannenhuis in Amsterdam, 1880

Tot slot vond Liebermann veel inspiratie bij Nederlandse kunstenaars. In 1881 leerde hij de Haagse school schilder Jozef Israëls kennen. Ze ontmoetten elkaar op een tentoonstelling van de Hollandsche Teeken Maatschappij. Israëls had eerder dat jaar een schilderij van het Amsterdamse Oudemannenhuis van Liebermann op de Salon in Parijs gezien. Ze bewonderden elkaars werk.

Max Liebermann, Oude mannenhuis in Amsterdam, 1881

Liebermann en Israëls werden zeer goede vrienden en Liebermann zocht hem geregeld op als hij naar Nederland kwam. Ze gingen dan vaak samen schilderen en wisten elkaar te inspireren en te beïnvloeden. Met zoon Isaac Israëls en ook met andere schilders van de Haagse school bouwde hij een goede band op.

Max Liebermann, Stille arbeid, 1885

Jozef Israëls, Zondagmorgen, ca 1883

In de zomer van 1884 ging Liebermann op huwelijksreis naar Laren en knoopte daar contacten aan met de kunstenaars van de Larense school die daar verbleven. Hij ontmoette daar o.a. Anton Mauve en Jan Veth. Van Veth leerde Liebermann etsen en lithograferen en adviseerde hem bij publicaties en tentoonstellingen. Liebermann op zijn beurt introduceerde Veth bij zijn Berlijnse kunstenaarsvrienden. Diverse van hen werden door Veth geportretteerd.

Jan Veth, Portret van Max Liebermann, 1904

2 Van realistische stijl naar impressionistische stijl

De focus van Liebermann lag aanvankelijk op een realistische verbeelding van het eenvoudige bestaan. De keuze van deze onderwerpen werd in die periode zeer bekritiseerd. Jarenlang werd Liebermann de 'apostel van de lelijkheid' genoemd.

Het vroege werk van Liebermann is realistisch te noemen, maar omdat hij 'en plein air' schilderde en vooral aandacht schonk aan kleur en licht, werd hij al snel tot de impressionisten gerekend.

Pauze in het Amsterdamse weeshuis is een mooi voorbeeld hiervan. Vooral zijn aandacht voor de reflecterende zonnevlekken en de contrasterende schaduweffecten benadrukken de impressionistische tendens.

Langs de diagonale structuur van de compositie schildert Liebermann zijn figuren op de voorgrond nog volgens streng realistische principes, maar meer naar de achtergrond zien we een lossere uitwerking die weer aan het impressionisme doet denken: de figuren lijken bijna op te lossen in de schaduw.

Max Liebermann, Pauze in het weeshuis, 1881-82

Vanaf de jaren 90 ontwikkelde Liebermann steeds meer een impressionistische schilderijstijl: zijn penseelstreek wordt lossere, de verf soms dikker en figuren worden vegen. Ook zijn onderwerpen veranderden.

In die tijd werkte Liebermann vaak samen met Isaac Israels en gaat hij het mondaine leven, dat in die periode opkomt, schilderen: zonovergoten volle terrassen, ruiters en badgasten op het strand. Hij was op dat moment binnen en buiten de grenzen van zijn land al een gevierd kunstenaar, beroemd om zijn portretten en zijn schilderijen met 'lichtvlekken'.

Max Liebermann, Tennisspelers aan het strand (eerste versie), 1901

Max Liebermann, "De Oude Vink" restaurant in Leiden, 1905

Vanaf 1906 verkoos Liebermann Noordwijk in plaats van het te drukke en beschaafde Scheveningen tot zijn hoofdkwartier in Nederland. Hij schilderde een reeks strand- en duinlandschappen, strandtaferelen en ruiters op het strand.

Max Liebermann, Op het strand van Noordwijk, 1908

Max Liebermann, duinen in Noordwijk, 1908

3 Van 1914 tot aan zijn dood

In 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en kwam er een eind aan de langdurige reizen naar Nederland. Tot aan zijn dood in 1935 speelde Nederland geen rol meer.

Liebermann was inmiddels eigenaar van een buitenhuis aan de Wannsee, een groot meer ten westen van Berlijn. Hij schilderde vooral nog afbeeldingen van zijn tuin.

Max Liebermann, Moestuin aan de Wannsee, 1921

Na de Eerste Wereldoorlog werd Liebermann in 1920 benoemd tot president (en later ere-president) van de Berlijnse Pruisische Academie van Schone Kunsten. Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam, moest Liebermann vanwege zijn Joodse achtergrond deze positie opgeven en kreeg hij een werkverbod opgelegd.

De laatste jaren van zijn leven werd Liebermann gemeden door de Duitse kunstenaarsgemeenschap. Hij had decennialang grote invloed op de Berlijnse kunstwereld, maar werd nu door de Nazi's artistiek geïsoleerd. Hij mocht niet meer exposeren, zijn kunst werd verguisd, of zoals dat toen heette: het was 'entartet'.

Liebermann schilderde nog tot aan zijn dood vooral onderwerpen uit de omgeving van zijn landhuis. In sociaal isolement en verbitterd overleed hij op 88-jarige leeftijd in 1935.

Liebermann was meer dan zestig jaar actief. Zijn werk omvat zo'n 1200 schilderijen. Na de oorlog werd zijn werk geherwaardeerd en is hij uitgegroeid tot een van de grootste Duitse publiekslievelingen.

Literatuur/bronnen

Max Liebermann en zijn kunstenaarsvrienden, Renske van der Linden-Beins, Cornelia Aman, Jan Jaap Heij, in samenwerking met Niedersächsisches Landesmuseum en het Drents Museum, Zwolle, 2006

Max Liebermann. Een zomers impressionist, Saskia Bekke-Proost, Dieuwertje Dekkers, Frouke van Dijke, Margreet Nouwen, Martin Faass, in samenwerking met Gemeentemuseum Den Haag, 2018

Nu te zien, Max Liebermann en zijn zomers in Nederland, Avro/Tros.nl

Max Liebermann, Joods virtueel museum.nl

Max Liebermann, wikipedia.nl

Max Liebermann, kunstbus.nl

maxliebermannnoordwijk.nl